

D • N

13/6 1952

Regering, parti och folk

Det socialdemokratiska partiet har vid årets kongress kommit nära den punkt då folkrorelserna förvandlas till byråkratier. Man diskuterar inte, man marscherar; styrelsen i toppen avgör allt, medlemmarna applåderar när chefen antas vara allvarlig och skrattar då han antas vara kvick. Endast en ringa del av partiet deltar i valet av kongress, och det är uppenbart att skillnaden bleve ringa om partistylelsen själv utsåg representanter — man skulle spara litet tid och pengar, men enigheten kunde inte bli större.

Den glada körsången störs bara av en sak, tanken på val. Det styrande partiet har, såsom statsministern och huvudorganet i obetalbara vändningar framhåvt, ingen tanke på att avskaffa valen. Det kan tänkas att väljarnas disciplin är mindre än kongressens, att de inte lika stillsamt godtar utbetalningen av hundratals miljoner i subsidier på order av bondeförbundet. Men oron inför mötet med folket är inte alltför stor. Den gamla beprövade propagandatekniken antas hålla: man talar om att alla arbetare måste rösta med arbetarpartiet, vad detta parti än har för sig, och man ersätter löftena från rörelsens ungdom med skräckbilder av motståndarna. Och i år har man ett extra plus, valreformen som ger ett antal mandat utan röster. Dessa gratisplatser i riksdagen kan väntas bli tungan på vägen.

Men i denna välordnade värld har folkomröstningen dykt upp som ormen i paradiset. Det är socialdemokratien själv som ursprungligen fört fram saken. Det representativa systemet gav, sade man 1917, även om det organiserades fullt demokratiskt, inte alltid säkerhet för att folkflertalets vilja blev avgörande. "Enligt partistylelsens mening är detta institut (folkomröstningen) ett nödvändigt komplement till det representativa systemet hos ett folk som vill leva under full självstyrelse. Det kommer i sin tillämpning att innebära en viktig hävstång till folkets politiska upplysning..." Och man framhöll särskilt att folkomröstning inte bara borde beslutas av statsmakterna, utan kunna begäras av "ett så stort antal

politiskt röstberättigade att dessa kan antas ge uttryck åt en allmän önskan inom nationen"; vid sidan av den fakultatativa omröstningen borde finnas folkinitiativ, rätt för en grupp väljare att få ett av denna grupp framlagt förslag hänskjutet till folkomröstning. Man gick vida längre i sina krav än något parti eller någon riktning gör i dagens debatt.

Nu är läget sannerligen ett annat. De som begär folkomröstning — i vida mindre skala än socialdemokratien begär — betecknas som demagoger och skojare just av socialdemokraterna. Att citera satserna från 1917 är nu en oförsämndhet mot det parti som utformat dem — ingen socialdemokratisk tidning skulle tillåta sig en sådan tarvlighet. Ty nu är partiet vid makten; folkomröstning innebär att folket får större makt; den innebär alltså att partiet får mindre makt. Därmed är saken klar. Med samma disciplin som en engelsk gardespluton, som en svensk partikongress gör riksdagsmän och tidningar heit om; på regeringens kommando förklaras den reform som under årtionden stått på programmet vara onödig eller farlig, och att verka för den blir ett bevis på ond-sinhet. Våra gamla knektar

måste gnugga händerna inför denna exercisens triumf.

Det värsta för dessa lydaktiga är att de måste hitta på skäl för sin helomvändning; i det stycket har de svårare än rekryterna på gärdet. Man märker hur besvärligt det är; regeringen har ju bara givit order, inte kommenterat och lagt ut ordern, och skribenterna vändas. Nu senast har ett argument från sekelskiftets statsvetenskapliga debatt dykt upp: Hur skall parlamentarismen förenas med folkomröstning, hur skall det gå med en regering som fått ett förslag godkänt av riksdagen men underkänt av folket? Hela denna frågeställning utgår från en sorts parlamentarism som aldrig funnits hos oss och inte heller i de flesta andra demokratier. Här anser vi det självfallet att en regering kan sitta kvar även efter ett nederlag i riksdagen om den i stort sett kan påräkna majoritet. Naturligtvis kan en regering under samma förutsättningar sitta kvar efter ett bakslag vid en folkomröstning.

Låt oss i stället stanna vid de centrala och principiella problemen. Vad säger socialdemokraterna 1952 om parti-programmet och de enhälligt godtagna teserna av år 1917? Har hrr Möller och Sandler, som var med om att skriva programmet, ändrat åsikt? Finns partiets ledare av i dag att dess ledare av i går pratade i vädret? Finns ingen socialdemokrat som nu håller på de satsar som alla socialdemokrater förut höll på?